

Koncepty války a míru v ukrajinštině

B. Parachonskij, G. Javorska: Ontologiya vijni i miru (2019)

Boris Parachonskij je velmi významný ukrajinský vědec, zabývající se filozofií a otázkami národní bezpečnosti.

Galina Javorska je profesorka, pracující v Národní akademii věd Ukrajiny, mezi její profesní zájmy patří sémantika, sociolingvistika a studium bezpečnosti.

Válka a mír: asymetrie

válka - základní pojem

mír je “nepřítomnost válečného stavu”

Definice **války** a **míru** v ukrajinském slovníku

Válka:

1. organizovaný ozbrojený boj mezi státy, národy nebo ozbrojenými skupinami uvnitř země;
2. stav nepřátelství mezi někým; spor, hádka s někým; boj.

Mír:

1. **Nepřítomnost** nesouhlasu, nepřátelství, hádky; souhlas;
2. **absence** ozbrojeného boje mezi dvěma nebo více národy, státy; opak války.

* Словник української мови: в 11 томах. Т. 1–11. Київ, 1970–1980

Teoretické východisko

- konceptuální (či kognitivní) teorie Lakoffa s Johnsonem: metafora je nástroj, sloužící k uchopení reality a vytvoření různých konceptů;
- sémantika rámců Charlese J. Fillmora: význam jakéhokoli slova nelze pochopit bez přístupu ke všem základním informacím o něm (mind-map);
- teorie prototypů Eleanor Rosch: jakýkoli daný koncept má v daném jazyce příklad ze skutečného světa, který nejlépe reprezentuje tento koncept.

Příklad v angličtině (AmEn): *furniture - couch > wardrobe*.

Війна це... / Válka je...

- *Воїн* / voják je ten, kdo války zúčastní (aktér); z vojáků se skládá armáda, ukr. *армія*
- *Поле битви* / bojiště
- *Бій, битва* / boj, bitva
- *Воєнна доба* / válečná doba:

до-/позвоєнний період (před-/poválečné období),
тривала війна (dlouhá válka),
блискавична війна (blesková válka),
довоєнне дитинство (předválečné dětství),
довоєнне танго (předválečné tango)

Війна це... / Válka je...

- *Гонитва, полювання*
(pronásledování, lov):
  - pr.sl. *vojьna + *vina, tzn. spojení války s představou o vrácení dominance, moci nad někým - “*знатися за злочинцем*” (pronásledovat zločince);
  - lov na nepřátelskou bestii (*ворог-звір*), kterou je potřeba zahnat do doupěte (*загнати до лігвища*);
- *Наносити удар, ранити, вбивати*
(udeřit, zranit, zabít) - spojení se staročeským **váleti** (“bojovat”)

Війна це... / Válka je...

Стихія / živel: *війна це руйнівна стихія (стихийне лихо)* = válka je destruktivní živel, přírodní katastrofa;

- ❑ *Вогонь* / Оheň: *війна розгоралась* = vzplanula válka, *вогонь війни* = oheň války, *вогняний смерч* = ohnivě tornádo, *Вічний вогонь* = věčný plamen
- ❑ *Буря* / Bouřka:
буремні роки (війни) = bouřlivé roky;
війна корчує ліси, корчує села і життя топить
= válka vykořeňuje lesy, vesnice a ničí (dosl. “topí”) život
- ❑ *Активна сила* / Aktivní vůle:
війна нищить, руйнує = válka ničí, devastuje
війна забрала у неї сина = válka jí odebrala syna.

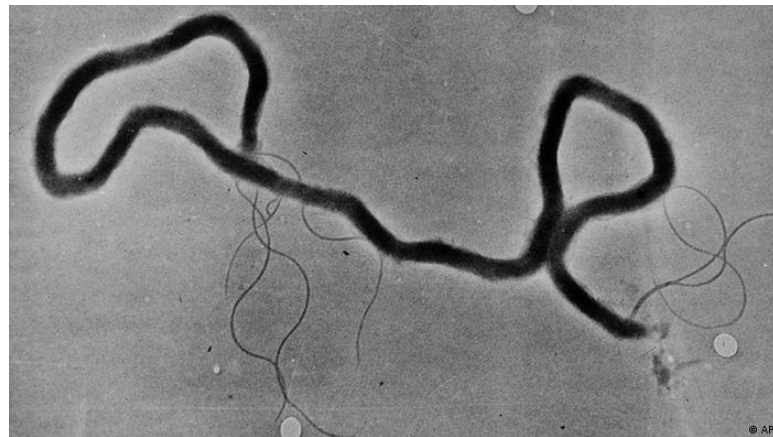
Війна це... / Válka je...

- **Хвороба** / choroba, mor:

Війна, як смертельна хвороба, що передається = Válka jako smrtelná choroba, která se šíří

Війна - це хвороба, як чума = Válka je choroba jako mor

- **Подорож** / cesta: солдат, прийшовши з війни додому = voják, který se vrátil z války domů

Мир це... / Mír je...

- *спокій* / klid - pochází od pr.sl. *rokojъ*
“odpočinek, klid, mír”

мир та спокій = mír a klid

- *світ, всесвіт* / svět, vesmír: místo, kde
vládne klid a harmonie

- *грумада (сільська)* / komunita (vesnická)

Мир це... / Mír je...

будівельна конструкція (budova nebo podobná konstrukce):

міцний, сталий мир = neměnný mír

розхитувати мир = podlomit mír

нестійкий, крихкий, хисткий мир = nestabilní, křehký, vratký mír

вічний мир = trvalý mír

нетривалий (короткочасний) мир = krátkodobý mír

Мир це... / Mír je...

об'єкт мрій, прагнень + сакралізований об'єкт /
objekt touhy + sakralizovaný objekt:

жадати миру, прагнути (до) миру = toužit po
míru, chtít mír

берегти мир = zachovat mír

перемога миру = triumf míru

мир запанував = na zemi převládal mír a klid

служити миру = sloužit míru

молитва за мир = modlitba za mír

мирні переговори = mírové rozhovory

підписати мир = podepsat mír

